

ристовувати знання для аналізу ситуацій тощо. В разі, коли з окремих дисциплін не можна сформулювати такі екзаменаційні завдання, то засвоєння програмного матеріалу перевіряється лише засобами поточного контролю і вони виносяться на залік.

Забезпечення високої якості освіти потребує застосування широкої палітри дидактичних засобів викладання та методів контролю знань студентів. Адекватне їх використання ставить перед викладачами вищих навчальних закладів ряд нових вимог, пов'язаних з оволодінням сучасними технологіями навчання та підвищення наукового і фахового рівнів, здатності до встановлення партнерських відносин зі студентами. Нові умови посилюють провідну роль викладача університету у його освітній діяльності.

А. М. Колот, д-р екон. наук, професор,
директор науково-методичного центру

СУЧАСНІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

Першочерговим завданням, яке стоїть перед кожним вищим навчальним закладом, у тому числі і перед нашим університетом, є завдання досягнення все більш високої якості освітніх послуг і забезпечення на цій основі високої конкурентоспроможності випускників.

Саме якість виступає як інтегральний показник оцінки діяльності університету, найважливіший чинник формування його «інституціонального» іміджу в освітянському середовищі та в суспільстві в цілому.

На забезпечення високої якості освіти в університеті мають бути спрямовані всі складові освітньої діяльності і, зокрема, система оцінювання знань студентів.

Будь-яка система оцінювання має виконувати принаймні дві функції — контролюючу і мотивуючу.

За виконання контролюючої функції має забезпечуватися об'єктивність оцінки, діагностика реального рівня навчальної роботи.

Реалізація мотивуючої функції означає, що система оцінювання має спонукати студента до плідної систематичної роботи та досягнення на цій основі більш якісного рівня знань.

Як світовий, так і вітчизняний досвід переконливо свідчать, що оцінювання діяльності будь-то інженера чи робітника, менеджера чи студента справа вкрай складна. На практиці не існує ідеальних систем оцінювання, а кожна з тих, що використовуються, має свої і сильні, і слабкі сторони.

Оцінка — це завжди порівняння якогось об'єкта та його діяльності з певними еталонами, нормативними вимогами, загальноприйнятими параметрами. Не є винятком і оцінка навчальної діяльності студента, яка передбачає діагностику знань та визначення їх відповідності вимогам освітньо-професійних характеристик, робочих навчальних програм дисциплін.

Проблема оцінювання знань у вищій школі є однією з вічних проблем, якою безперечно опікувалися діячі освіти всіх часів і народів, і яка є однією з найактуальніших і сьогодні.

Розглядаючи систему оцінювання знань студентів як складову інтенсифікації навчального процесу Вчена рада університету та його кафедри завжди приділяли належну увагу удосконаленню контролю і оцінці знань, набутих у результаті аудиторної та самостійної навчальної діяльності.

Суттєві новації у цьому напрямку були впроваджені, починаючи з зимової сесії 2000/2001 навчального року.

Якими є позитивні наслідки цих новацій?

По-перше, університет позбавився такого вкрай негативного явища як «тіньова сесія» і всього того, що за цим стоїть. Згадаймо, що до останнього часу ми мали практично дві сесії — одну офіційну й іншу — паралельну, напівпрозору, латентну. Різко зменшилася кількість студентів, що не з'являються на іспити з причин, далеких від об'єктивних.

По-друге, нам вдалося ліквідувати розрив, що мав місце раніше, між програмним матеріалом дисциплін, з одного боку, і змістом екзаменаційних матеріалів — з іншого.

По-третє, організація навчального процесу та система контролю знань стали більш «прозорими». Студент вже на початку семестру знає, що він має опанувати, що від нього вимагається, якими є критерії оцінювання його знань тощо.

По-четверте, введено цивілізований порядок ліквідації академічної заборгованості, коли студент отримує можливість упродовж цілого семестру готуватися до перездачі іспиту.

Перелік позитивних наслідків запровадження починаючи з 2001 року нової системи контролю і оцінювання знань можна було б продовжити.

Але й вважати, що вона зіткана лише з одних позитивних складових було б перебільшенням.

Всебічний аналіз цієї важливої складової організації навчального процесу засвідчив і її недоліки, серед яких виділимо два основні:

слабка мотивація до активної систематичної роботи упродовж семестру;

спрямованість на репродукцію пам'яті, причому по суті в екстремальних сесійних умовах, коли швидко накопичена в голові інформація ще швидше вивітрюється.

Зворотною стороною діючої системи діагностики знань студентів стало зростання масштабів користування на іспиті недозволеними матеріалами або так званими шпаргалками.

Нагадаю, що при проведенні соціологічного опитування студентів нашого університету на запитання: «Як часто Ви використовуєте шпаргалки?» відповіді розподілилися таким чином:

на усіх іспитах використовую і просто «жити без них не можу» — 10 % опитаних;

на більшості іспитів шпаргалки використовує — 36 %;

інколи використовує — 46 %;

не використовує взагалі — лише 3 % респондентів.

Не буде перебільшенням твердження, яка система оцінювання знань, що діяла упродовж останнього часу, певним чином спонукала студентів до використання шпаргалок.

Зміни до системи контролю знань, що були внесені на розгляд Вченої ради наприкінці грудня минулого року і нею схвалені, слід розглядати виключно як розвиток діючої системи оцінювання знань.

Зберігаючи основні підвалини контролю знань студентів, що вже діяли, до «Порядку оцінювання знань студентів ...», що вводиться з початку цього семестру, внесені певні новації, що спрямовані на більш повну реалізацію наступних завдань:

- забезпечення належних умов вивчення певного матеріалу і підготовки до контрольних заходів, що досягається шляхом чіткого їх розмежування за змістом й у часі;

- підвищення мотивації студентів до систематичної активної роботи впродовж навчального року (семестру), переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок;

- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення та підвищення ефективності роботи викладацького складу;

- забезпечення більш повного та об'єктивного оцінювання знань студентів.

Розробляючи доповнення до діючої системи оцінювання знань ми виходили з одного з базових принципів менеджменту, зміст якого є таким: «Робиться те, і робиться саме так, як винагороджується. Працівники всіх рівнів ... поводять себе відповідно до чинної системи винагород. Серйозною перешкодою для досягнення результатів є величезна невідповідність між поведінкою, якої вимагають, і поведінкою, за яку винагороджують».

Нова редакція системи оцінювання знань спрямована передусім на зміну мотиваційних настанов студента. Останній має знати, глибоко усвідомлювати, що для отримання високої оцінки з дисципліни він має інтенсивно працювати упродовж всього семестру, а не сподіватися на везіння, можливість використати шпаргалку тощо.

Оцінювання знань студентів з кожної дисципліни починаючи з цього семестру буде здійснюватися на основі врахування як результатів поточного, так і підсумкового оцінювання знань у формі іспиту. При цьому завдання поточного контролю будуть оцінюватися у діапазоні від 0 до 40 балів, а завдання, що виносяться на іспит, від 0 до 60 балів.

Чому саме таким вибрано співвідношення між оцінюванням поточної успішності та результатами підсумкового контролю? Адже співвідношення могло б бути і 30 до 70, чи 50 до 50; чи 70 до 30 балів і т. д.

Зазначу, що пропорції між поточним і підсумковим контролем не є довільними, а залежать від об'єктивних чинників організаційного, методичного характеру. При цьому не можна не враховувати і традицій, що склалися, а також тієї обставини, що освітянська діяльність містить і має містити в собі певні елементи здорового консерватизму.

Передбачене у рішенні Вченої ради університету співвідношення поточного і підсумкового контролю як 40 до 60, на наше глибоке переконання є на сьогодні оптимальним. Воно враховує сучасний стан методичного забезпечення дисциплін навчального плану та дозволяє раціонально розмежувати програмний матеріал, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на іспиті.

Вважаємо за необхідне ще раз наголосити на тому, що обидві складові загальної підсумкової оцінки мають самостійне значення і лише в сукупності забезпечують комплексну діагностику знань студентів.

Якщо завданням поточного контролю є перевірка розуміння та запам'ятовування певного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал, то завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатність творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє відношення до певної проблеми.

Це означає, що на поточний контроль слід виносити завдання, що не можуть або не доцільно перевіряти на іспиті (уміння та навички проводити розрахунки, користуватися комп'ютером, виконувати практичні завдання індивідуально чи у складі малої групи тощо).

Натомість завдання, що виносяться на іспит і кількість яких суттєво зменшено (з 10 до 6), повинні мати узагальнюючий характер, та дозволяти оцінювати рівень творчого, цілісного бачення курсу, уміння синтезувати отримані знання, використовувати їх для аналізу ситуацій та формулювання свого відношення до тих чи інших проблем.

Такою є загальна ідеологія доповнень до існуючої системи контролю знань студентів. Зупинятися на усіх складових «Порядку оцінювання знань студентів з урахуванням поточної успішності», що схвалені Вченою радою і введені в дію наказом ректора, думаю, немає необхідності. Всі тонкощі цього Порядку детально обговорювалися на засіданні науково-методичної ради, відбулися засідання кафедр, де розглянуті зміни до існуючої системи контролю знань.

Зазначу також, що схвалений Вченою радою «Порядок оцінювання знань...» носить рамковий характер. При розробці проекту цього документа ми намагалися унормувати систему оцінювання знань, зробити її більш гнучкою, але не зарегламентувати.

Виключно прерогативою викладачів та кафедр в цілому є визначення кількості, змісту завдань, що виносяться, зокрема, на поточний контроль, встановлення їх «ціни», тобто кількості балів, що зараховуються до підсумкової оцінки.

Завдання першочергової ваги, що нині стоїть перед кафедрами в цілому і кожним викладачем зокрема, полягає у наступному: всі складові введеного в дію «Порядку оцінювання знань студентів з урахуванням поточної успішності» мають трансформуватися у доповнення до робочої навчальної програми кожної дисципліни.

Принципово важливо в найближчий час (до 10.02.02) відпрацювати конкретний перелік видів діяльності, робіт та завдань, за якими будуть оцінюватися результати поточного контролю, включаючи опрацювання змісту та критеріїв оцінки систематичності і активності роботи студентів протягом семестру та виконання ними модульних завдань.

Відповідно до тієї ідеології, що закладена у «Порядку оцінювання знань студентів з урахуванням поточної успішності», має бути переглянута кількість та зміст завдань, які виносяться на іспит.

Останні мають бути включені як додаток до робочої навчальної програми та розміщення на сервері університету.

Не менш важливо, щоб зміни та доповнення до системи оцінювання знань були своєчасно доведені до студентів та організована необхідна роз'яснювальна робота щодо змісту та переваг доповнень до існуючої системи контролю.

«Технологія» виконання цього завдання має бути такою. На наступному тижні упродовж двох-трьох днів матеріали щодо порядку оцінювання знань будуть передані у кожную групу і всі студенти будуть з ними ознайомлені.

На першому семінарському чи практичному занятті викладачі мають довести до студентів кожної групи зміст доповнень до робочої навчальної програми у частині, що стосується змісту поточного і підсумкового контролю з кожної конкретної дисципліни.

І на завершення щодо перспектив подальшого розвитку системи оцінювання знань.

Безумовно, що порядок оцінювання знань, який запроваджується, має діяти достатньо тривалий період, перш ніж ставити питання про внесення до нього змін.

Втім ми маємо прогнозувати, у який спосіб має розвиватися організація навчального процесу в цілому і система контролю та оцінювання знань — зокрема.

На наш погляд, розвиток системи, що розглядається, може здійснюватися за такими сценаріями:

1. Встановлення нижньої межі кількості балів, за якими буде оцінюватися поточна успішність та надання права кафедрі за погодженням з проректором по навчальній роботі підвищувати «планку» поточної успішності у загальній сумі балів.

2. Встановлення більш високої частки поточної успішності у загальній сумі балів як єдиного нормативу для всіх кафедр університету.

3. Перехід до рейтингової системи оцінки навчальної роботи студентів.

За будь-якого сценарію умовою підвищення «планки» поточної успішності має бути суттєве покращення методичного забезпечення навчальних дисциплін.

Кафедри університету у цьому напрямку зробили суттєвий крок вперед, втім досягнуті успіхи не слід переоцінювати. Наведу лише один приклад. З 293 дисциплін, що викладаються на бакалаврському рівні, навчально-методичні посібники для самостійного вивчення видані по 130 дисциплінам, що складає 44 % від їх загальної кількості.

Суттєві зміни на краще у цьому напрямку ми зробимо при виконанні плану видань на поточний і наступний рік, який розроблено на основі аналізу паспортів дисциплін, формування яких започатковано у минулому році.

Переконаний, що спільними зусиллями кафедр, науково-методичного центру, всього викладацького складу ми можемо і повинні зробити наступний суттєвий крок у підвищенні якості освітніх послуг, у тому числі на основі більш повного використання потенціалу системи контролю і оцінювання знань студентів.

В. А. Козаков, професор,
Д. І. Дзвінчук, доцент,
О. Ю. Саркісова, аспірант
кафедра педагогіки та психології

ІНДИВІДУАЛЬНО-КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧІННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У контексті загального прагнення до вдосконалення процесуально-змістовного у вищій освіті проблема «Сучасних технологій навчання» та «Оцінювання знань студентів» природно виділяється як ключова. Коректне розв'язання цієї проблеми потребує з'ясування деяких її методологічних аспектів. По-перше — це уточнення понятійно-термінологічного апарату, а по-друге — окреслення певного теоретичного підґрунтя для сучасних технологій навчання.